

Saruhanlar Köyü'nün 19. Yüzyılda Sosyo-Ekonomik Yapısı

Socio-Economic Structure of the Saruhanlar Village in the 19. Century

Ahmet Sağlam

Doç. Dr.

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Tarih Bölümü

ahmetsaglam352@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9002-529X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi
Geliř Tarihi / Received : 6 Şubat 2022
Kabul Tarihi / Accepted : 11 Mart 2022
Yayın Tarihi / Published : 15 Nisan 2022
DOI Number : 10.21021/osmed.1069076

Kaynak Gösterme / Citation

Sağlam, A. "Saruhanlar Köyü'nün 19. Yüzyılda Sosyo-Ekonomik Yapısı". *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 14 (2022): 29-60.

Saruhanlar Köyü'nün 19. Yüzyılda Sosyo-Ekonomik Yapısı

Socio-Economic Structure of the Saruhanlar Village in the 19. Century

Ahmet Sağlam

Öz

Osmanlı nüfus ve temettüat defterleri, yerel tarih çalışmaları yanında birçok bilim dalı için zengin malzeme kaynağıdır. 19. Yüzyılda köy ve kentlerin nüfus bilgileri, etnik ve dini yapıları, sosyo-ekonomik hayatlarına dair önemli istatistiki bilgiler bu defterlerde kayıtlıdır.

Makalemizde, Kütahya sancağı Simav kazası nüfus ve temettüat defterleri ışığında günümüz Kütahya-Gediz-Saruhanlar Köyü'nün 1840 yılı nüfus defteri ve 1844/45 yılı temettüat defterine göre köy sakinlerinin sosyo-ekonomik hayatlarını ele alacağız. Nüfus ve temettüat defterlerine göre 200 kişilik bir nüfusa sahip olan köyün geçim kaynakları kuru ve nisbeten sulu tarım, hayvancılık, bahçecilik, arıcılık özellikle de sepetçilik işleridir. Köy sakinleri arasında ırgat olanlar ve muhtaç kimselerin kayıtları vardır. Köy kurulduğu 1600'lerden günümüze Saruhanlar adı ile anılmıştır. Günümüzde köy sakinlerinin önemli bir uğraşı yöreye özgü gürgen ağacından imal ettikleri kaşıkçılıktır. Saruhanlar sakinlerinin geçmişte sepetçilik işini yapmaları bu insanların hünere, sanatkâr insanlar olduğunu gösterir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, nüfus, temettüat, vergi, Saruhanlar.

Abstract

Ottoman population and temettüat registers are a rich source of material for local history studies. It gives detailed information about the population information of villages and cities, ethnic and religious structure, socio-economic life and income records of individuals.

In our article, we will talk about the population of Gediz Saruhanlar Village in 1840 and the socio-economic life of the village residents in 1844/45 in the light of the population. The livelihood of the village, which has a population of 200 according to the population and dividend books, is dry and irrigated agriculture, animal husbandry, horticulture, beekeeping, especially basketry. Among the village residents, there are records of those who are vorker and those in need. The village has been called Saruhanlar since its establishment in the 1600s.

Keywords: Osmanlı, nüfus, temettuat, population, tax, Saruhanlar.

Giriş

Osmanlı nüfus ve temettüat defterleri 19. yüzyıl yerel tarih çalışmaları için önemli arşiv kayıtlarıdır. Nüfus defterleri askerlik yoklamaları iken temettüat defterleri köy veya mahalle sakinlerinin vergi ve varlık kayıtlarıdır. Köy sakinlerinin temel geçim kaynaklarının kaydedildiği temettüat defterleri aynı zamanda köy hayatının sosyo-ekonomik yapısını ortaya koyan özel kayıtlardır.

Kütahya-Gediz ilçesine bağlı Saruhanlar Köyü tarihinden bahseden nüfus kayıtları ve temettüat defterleri Kütahya sancağı Simav kazası kayıtlarıdır. Bu hususta Simav kazası ve köylerine ait üç ayrı mufassal nüfus sayım defteri olup çalışmamıza kaynak teşkil eden mufassal defter NFS.d.1629 künyeli defterdir. Diğer iki defter ise 1247/1831 tarihli NFS.d.01627 künyeli defter ile 1249/1834 tarihli NFS.d.01628 künyeli defterdir. Bunların yanında 1247-1287/1831-1870 yılları arasında her yıl doğan-ölen/tevellüd-fevt kayıtlarının tutulduğu defterlerin varlığını hatırlatalım.

Simav kazasına ait NFS.d.01629 künyeli 1840 tarihli mufassal nüfus defterinin 199-200. sayfalarında “Karye-i Saruhanlar” adı ile Saruhanlar Köyü nüfus bilgileri yer alır. Sadece erkeklerin adlarının yer aldığı bu defterdeki kayıtlara göre köyde 40 hane 97 erkek nüfus kayıtlıdır. Yine 1845 tarihli temettüat defterinde erkek nüfus mevcudu 91 olarak yer alır.¹ Kadın nüfus ile beraber toplamda 200 kişilik bir köy nüfusundan bahsetmek mümkündür. Kayıtlara baktığımızda, hanenin en yaşlı erkek üyesi aynı zamanda hane reisi olarak kaydedilmiştir. Aynı evde ikamet eden diğer erkek bireyler hane reisine yakınlığına göre “oğlu”, “torunu”, “karındaşı”, “biraderi” olduğunu belirten ifade ile başlamış, boy, sakal, bıyık türü ile eşkâline atıfta bulunduktan sonra baba adı ile kişi adı birlikte verilmiştir. Son olarak yaşı yazılmıştır. Askerde olanlar için “mansûre’de” ibaresi yer alırken, hasta olanlar özellikle sara hastaları “masru” olarak kaydedilmiştir. Dikkat çeken bir husus 25 yaş altı olan kişilerin yaşı açıkça yazılırken, 25 yaş üzeri olanlar beş yaş ara ile yazılmışlardır. Yine kayıтта, her hane ve her nüfus için ayrı ayrı sıra numarası verilmiş, en başından sonuna değin devam eden bir sıra numarası takip edilmiştir. Böylece, en son kişinin sıra takip numarası aynı zamanda toplam erkek nüfus sayısını verir. Önceki iki deftere göre daha düzenli olan bu defterde köye yerleşenler için yazılan “misafir” kaydı ile köyden göç edenleri belirtmek için yazılan “muhacir” kayıtları yer almamıştır.

Sultan II. Mahmut devrinde düzenlenmeye başlanan nüfus defterlerinde sadece erkeklerin kayıt altına alındığı sayım ile zorunlu askerlik hizmetine alınacak asker adaylarının tespit edilmesidir. Doğrusu Yeniçeri Ocağı kaldırılmış, yeni bir anlayışla ordu teşkiline gidilmiştir. Yeni orduya asker temini için nüfus defterlerinde müslim ve reaya (gayrimüslim nüfus) ayrı ayrı sayılmış, defterleri de ayrı tutulmuştur. Kayıtlarda adı geçen erkeklerin yaşları, eşkâlleri, askerlik durumları, lakapları, mensup oldukları aile ve sülale bilgileri yazılmıştır.² Sancak, kaza ve köyler özenle kaydedilmiştir.

Nüfus defterleri dışında devrin beşeri ve ekonomik tarihi için önemli bir diğer defter temettüat defteridir. Temettüat, sözcük olarak kazanç, kâr etme anlamına gelen “temettü/temettü” sözcüğünün çoğuludur. Kökeni ticaret malı anlamında kullandığımız “meta” sözcüğüdür. Bu defterler Tanzimat Fermanı ile yeniden düzenlenen vergi sistemi için yapılan servet yoklama kayıtlarıdır.³ Bu hususta 1839 tarihinde çıkarılan bir talimatla, vergi yükümlüsü vatandaşların adı, şöhreti/lakabı, arazileri, hayvanları ile tüccar ve esnaf grubunun yıllık gelirleri ve diğer hususların kayıt altına alınması emredilmiştir. Tanzimat’a

¹ Ek:2’de yer alan temettüat defterinin son sayfasının üst kısmında köy defter kayıtlarının özet olarak verilen toplam kayıtlar arasında “yekun nüfus mevcudu:91” ibaresi yer alır. BOA.ML.VRD.TMET.d. 9206, s. 12.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 1943, s. 8-11.

³ Mübahat S. Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettüât Defterleri”, *Bellekten*, LIX, (1995), s. 395.

kadar değişik adlarla tahsil edilen vergilerin yerine, tek bir verginin ikamesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti amacıyla yapılan sayımların kaydedildiği defterlere temettuat defteri denilir.⁴ Her köy ve mahalle için ayrı ayrı defterler tutulmuştur.

19. Yüzyılın ortasında (1260-1261/1844-1845) vergi sistemi ile ilgili düzenlenmiş kayıtların ilk sayım denemesi 1256/1840 yılında pilot bölgelerde yapılmıştır. Bu kayıtlar forma ve içerik bakımından 1844-1845 yılına ait kayıtlardan daha farklıdır. 1256/1840 yılına ait defterlerde ekili dikili alanların kıymeti yer alırken, diğerinde 1260/1844 yılına ait yıllık geliri yer almıştır. Bu kayıtlarda “kıymet” hanesi çıkartılmış, yerine “hasılatı senevi” ibaresi yer almıştır. Bu defterlerin çoğu taşradan mahalle veya köy adına gönderilen tek bir idari birim adına kayıtlı defterlerdir.⁵ Bu defterler belirli bir üslup ve bir düzen ile tanzim edilmiştir. Defterde 1260/1844 yılı ödenen vergi kayıtları öşür/aşar, ağnam gibi benzer rüsum ile virgü-yü mahsusa olarak ifade edilen eski vergilerin tek tek kaydı yer alır. Yine bu kayıtlarda 1261/1845 yılı vergi tarhi konulacak malvarlığının servet-kazanç noktasında tespit bilgisi vardır. Hane reisinin varlıklarının en sonunda yıllık kazancına dair tahmini toplam gelir kaydı yazılıdır. Ayrıca defterin sonunda mahalle ya da köy adına toplu özet bilgiler sayısal verilerle yer alır.

Temettuat defterlerinde yer alan bazı bilgilere değinmek gerekir. Bu defterlerde ekili dikili tarım alanları ayrı ayrı kaydedilmiş, mezru ve gayri mezru olarak o yıl ekilen ya da nadasa bırakılan yerler belirtilmiştir. Buğday (hınta), arpa (şair), burçak, duhan (tütün), afyon (haşhaş), darı (erzen), pamuk (penbe), pirinç, gül, harnub (keçi boynuzu), dut, limon, portakal, zeytin, yemiş, sarımsak, soğan, bürülce, susam, koza, elma, badem, ceviz, bostan açık bir şekilde kaydedilmiştir. Yine tarımın yanında önemli bir geçim kaynağı olan hayvancılığa dair de önemli hususları paylaşmak gerekir. Öncelikle bu defterler sayesinde dönemin hayvancılık faaliyetleri hakkında hane sakinlerinin sahip olduğu hayvanların tür ve sayıları noktasında bilgi sahibi oluyoruz. Koyun, keçi türü küçükbaş hayvanlar, deve, sığır, dana, düve, manda (camus) türü büyükbaş hayvanlar, at, eşek, kısrak, katır, tay, beygir türü binek hayvanları, tarımla uğraşın belirtisi olan çift öküz ya da çift camus kayıtları ile arıcılık faaliyetleri defterde ayrıntılı olarak yer alır. Yıllık getirisine göre vergi kaydı düşülen, süt veren-vermeyen hayvanlara dair “sağmal-yoz” kayıtları yazılıdır. Doğrusu temettuat defteri mal varlığının tespitini amaçlayan bir kayıt çalışması olduğundan, vatandaşın demirbaşı niteliğinde olan ancak vergi alınmayan hayvanlar da listelenmiştir. Odunculuk gibi hane sahibinin sadece kendi özel işinde kullandığı müddetçe hayvanlarından vergi düşülmemiştir. Ancak kâr amaçlı başkasına çalışıldığında ya da kiralandığında vergi düşülmüştür.⁶ Neticede vergi alınsın, alınmasın hanede var olan bütün hayvanlar kayıt altına alınmıştır. Kuşkusuz bu kayıtlar, eşsiz tarihi bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Makalemize kaynak teşkil eden köy temettuat defteri, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivlerinde BOA. ML. VRD. TMD. d. No: 09206 künyesi ile kayıtlıdır. Defterin kapak sayfasında “Kütahya sancağına tâbi Simav kazası kuralarından Saruhanlar karyesinin tahrir-i temettuat defteri sene:1261 numara: 70” ibaresi vardır. Defter 1261/1845 yılında 13 sayfa olarak tanzim edilmiştir. Köy sakinlerinin geçim kaynakları olan mesleki bilgileri ziraat erbabı, çulha esnafı, ırgat olarak kaydedilirken pulculuk ve sepetçilikten gelir kaydı düşülmüştür. Pulculuk ücret karşılığında çift sürerek gelir kazanmaktır. Köy sakinleri arasında yetim, yatalak ve muhtaç kayıtları da vardır.

⁴ Osman Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya*, Yeditepe Yayınevi, 2010 İstanbul, s. 279.

⁵ Tefrik Güran, “XIX. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, Osmanlı Devletinde Bilgi İstatistik, (H. İnalçık, Ş. Pamuk Der.), Ankara 2000, s. 76.

⁶ Nuri Adıyeke, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, OTAM, SAYI 11, 2000, s. 774.

Köy sakinlerinin servetlerini kaydedilmesi bakımından önemli olan temettüat defterlerinde kayıtların nasıl alındığından söz edelim. Vergi mükellefi olsun olmasın her hane reisi için hane numarası verilmiş, kişinin sülale ya da lakabı belirtildikten sonra baba adı ile beraber kimlik bilgileri yazılmıştır. Hane reisini tanımlayan ibarenin üzerinde yatık şekilde 1260/1844 yılı ödenen aşar, ağnam gibi benzer rüsum ile virgü-yü mahsusa olarak ifade edilen eski vergilerin toplamının kaydı yer almıştır. Bu hususta köyde hane reisinin o yıl hasadını yaptığı hububat, baklagiller ile balcılık üzerinden aşar (10/1) vergisi kayıtları yer alır. Köyde hububat olarak yetiştirilen buğday, arpa ve burçak kile ve kuruş olarak vergi kayıtları belirtilmiştir. Yatık şekilde yazılanlar bunlar. Şimdi kişi bilgisinin altında yer alan kayıtlardan bahsedelim.

Hane reisini tanımlayan ibarenin altında ise ekili dikili alanlar ile hayvan varlıklarına dair bilgiler sütun sütun ayrı ayrı küme halinde kaydedilmiştir.⁷ Ziraat yapılan tarlaların dönüm bilgisi verildikten sonra hemen altında 1260/1844 ile 1261/1845 yıllarına ait hasattan elde edilen hasılat değeri kuruş olarak yazılmış, aşar vergisi değeri de aynı sütunda “öşrü minhâ” ibaresi ile krş. olarak belirtilmiştir. Yine kuru tarımın dışında sulu tarımın yapıldığı bahçe geliri iki yıl için ayrı ayrı kayıt düşülmüştür. Temettüat defterinde hayvan varlıkları, geliri olanlar ve geliri olmayanlar şeklinde iki farklı türde kaydedilmiştir. Ayrıca gelir getiren hayvanlar da kendi içerisinde yoz ve sağmal şeklinde belirtilmiştir. Sağmal hayvanların önce sayısı, sonra yıllık geliri kaydedilmiştir. Bu hususta köyde gelir kaydı düşülen sağmal hayvanların yıllık hasılatı olarak inek 40 kuruş, koyun 1 kuruş, keçi 6 kuruş, yoz keçi 1 kuruş hasılat kaydı yazılmıştır. Yoz hayvanların etinden, yününden ve kılından elde edilen gelir dikkate alınmıştır. Vergi düşmeyen diğer hayvanlar da tek tek adetleri ile ayrıca kaydedilmiştir. Arıcılık faaliyetine dair bilgiler yer alır. Kovan başı gelir kaydı yazılıdır. Hane reisinin servetine dair bu bilgiler kaydedildikten sonra yıllık toplam geliri tahminen olarak krş. olarak yazılmıştır. Bu hususta pulculuk ve sepetçilikten elde ettiği gelir ilave edilmiş ve toplam gelir kaydı düşülmüştür.

Defterde hanelere dair ayrıntılı kayıtlar sona erdikten sonra köyün temettüatı, hane sayısı, mevcut (erkek) nüfusu, koyun sayısı, virgü-yü mahsusa, 1260/1844 ve 1261/1845 yıllarına ait aşar vergilerinin toplam değerleri özet olarak verilmiştir. Defterin sonunda muhtarların kayıtların doğruluğuna dair tasdikli mühürleri⁸, hemen altında da yetkili memurların mühürleri ile defter tescil edilmiştir.

Sosyal ve iktisat tarihi için önemli veriler barındıran nüfus ve temettüat kayıtlarını içeren defterlerin ilk ve son sayfalarında kaydı yapılan yerleşim biriminin idari konumu, 19. Yüzyıl idari ve mali kurumlar, kaza-köy-mahalle yöneticileri vs. hususlarda bilgi sahibi oluruz. Nüfus defterleri, demografik yapı yani nüfus özellikleri, etnik ve dini yapı, köy ya da mahalle bazında toplumsal yapı, hanelerin çekirdek ya da kalabalık aile yapıları, kişilerin eşkâlleri, fiziki özellikleri, engelli durumları, köyler arasındaki göçler hakkında bilgiler verir. Temettüat defterlerinde, köy ya da mahalle sakinlerinin ekonomik faaliyetleri, gelirleri, servetleri ile ödediği vergiler hakkında açık veriler bulunur. Esnaf, tüccar, meslekler ve iş kolları hakkında bilgi sahibi oluruz. Köy ya da mahalle sakinlerinin emlak, arazi ve sahibi olduğu hayvanlar tek tek kayıtlıdır. Ziraati yapılan ekili dikili alanlarda yetiştirilen hububat ve baklagiller ile bağ, bahçe ve bostan alanlarından elde edilen ürünler kayıtlıdır. Yine vergi yükümlüsüne ait unvan, lakap, meslek, resmi görev, etnik unsurlar ayrıntılarıyla yer alır. Bu anlamda hane reisinin toplumsal statüsü hakkında bilgi vardır.

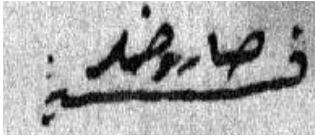
⁷ Bu hususta makalenin sonunda yer alan ekler kısmında köy temettüat defterinden örnek sayfalara bakılabilir.

⁸ Temettüat defterlerinde imam ve iki muhtara ait tasdik mührü yer alır. Saruhanlar köyü imamına ait mühür defterde yer almamıştır. EK:3'te kısmında bu mühürler görülebilir. Ayrıca Nüfus defterinde 1 no'lu hane reisi imam olarak kaydedilmiştir.

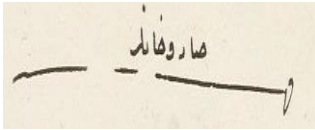
1. Saruhanlar Köyü

1.1. Köy Adı

Köy adı köyün kuruluşundan beri “Saruhanlar” olarak kayıtlarda yer alır. Osmanlı arşiv kayıtlarında köy adına 1600’lerde rastlanmaktadır. Simav’a bağlı bir köy olarak kaydedilen Saruhanlar Köyü 1655 yılı kayıtlarında 9 neferan 3,5 hane, 1675 yılı kayıtlarında 6 neferan 1,5 hane kaydı vardır.⁹ Kuşkusuz bu kayıtlar köy adının Osmanlı arşivlerde geçtiği ilk kayıtlar olması hasebiyle çok önemlidir. Kayıtlardan çok küçük yerleşim merkezleri olduğu görülür. Dolayısıyla bu kayıtlardan yola çıkarak 1600’lerin başlarında birkaç aile tarafından kurulduğunu söylemek mümkündür. Köy adının bu kayıtlarda “Saruhanlar” olarak yer almaktadır.

Karye-i Saruhanlar/Saruhanlar Köyü-1840 tarihli köy temettüat defterinin kapağı.

Karye-i Saruhanlar/Saruhanlar Köyü 1840 tarihli nüfus defterinden.

1. 2. Coğrafi Durumu

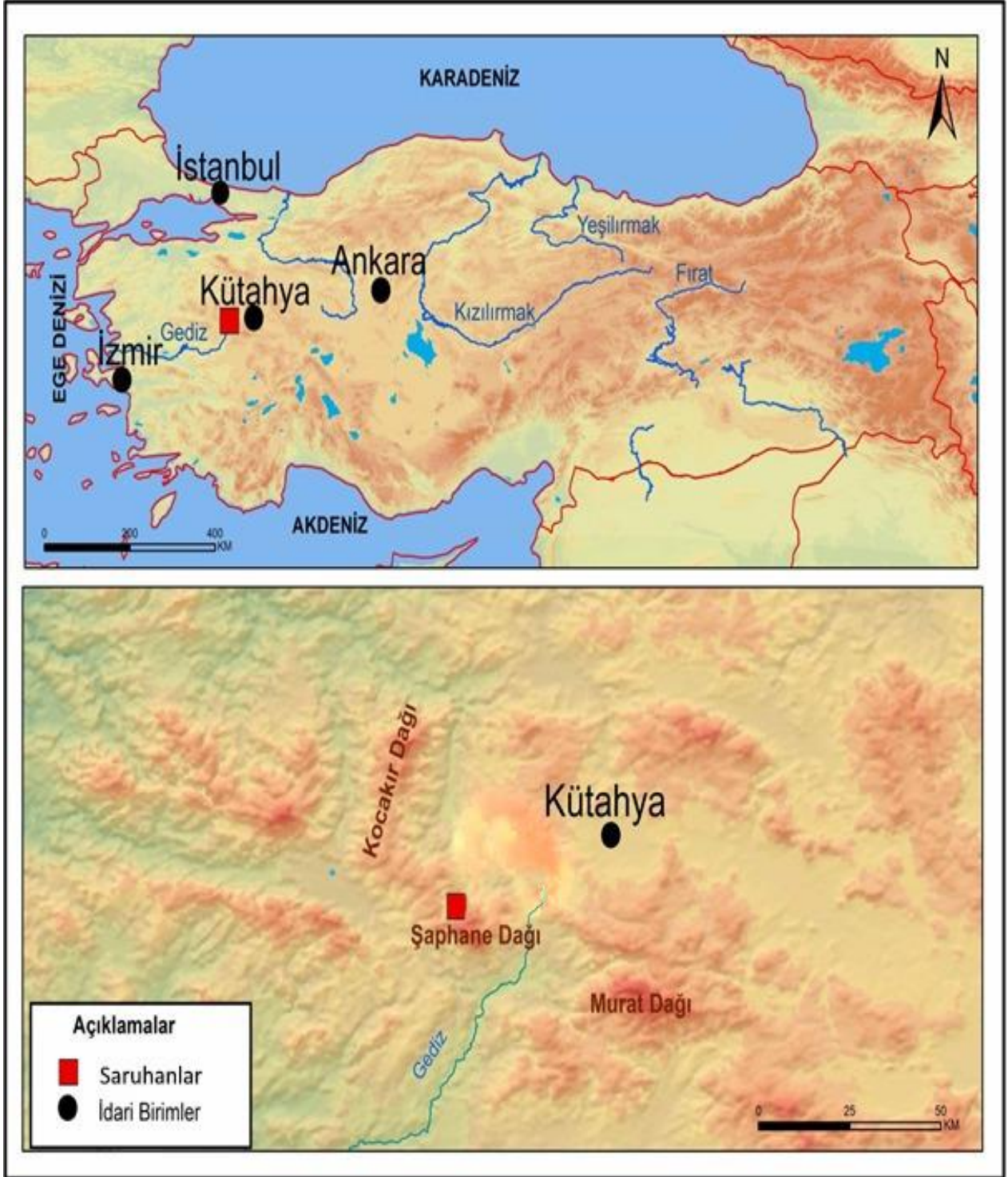
Coğrafi mekân olarak Saruhanlar Köyü, Gediz-Hisarcık-Emet güzergâhında Akdağ (=Şaphane Dağı) eteklerinde yer alan 1200 rakımlı tipik bir Anadolu köyüdür. Gediz ilçe merkezine 25 km., il merkezi Kütahya’ya 113 km. uzaklıktadır. Batı Anadolu’nun en önemli dağlarından olan 2120 rakımlı Akdağ’ın kuzeybatısında yer alır. Soğuksu-Kayaköy arasında Akdağ’a doğru batı yönünde inişli çıkışlı, gittikçe yükselen dönemeçli yolları kat ettikten sonra ulaşılan iç kesimde bir köydür.

Köy merkezi hafif meyilli doğu yönünde bir sırta kurulmuştur. Köy sakinleri Akdağ sırtlarının zengin orman kaynaklarından istifade eder. Tarihi kayıtlarda geçmişte sepetçilik ile uğraşan köy sakinlerinin bugün önemli bir geçim kaynağı ahşap kaşıkçılıktır. Kayıtlarda sadece bir hanede kaşıkçılık sanatına dair kayıt dikkat çeker. Vadide usta ellerin gürgen ağacından imal ettiği kaşıklar bugün rağbet görmekte hatta son yıllarda bu hususta makineleşme çabası göze çarpmaktadır.

Köy, Türkiye’nin kaderi olan kırsaldan kente işgücü göçünden payını almıştır. Bilindiği üzere kırsaldan kente işgücü göçünü etkileyen iki unsur söz konusudur. İlki, 1950’ler sonrası tarımda makineleşme ile işsizliğin artışı ve 1980’ler sonrası şehirlerdeki sanayileşme ile işgücü arzının artmasıdır. Kentlerdeki işgücü arzına işsiz köy sakinleri talip olmuştur. Bu noktada günümüz köy sakinlerinin çevredeki büyük yerleşim merkezleri başta olmak üzere, İzmir ile yurt dışında Almanya ağırlıklı işgücü göçü söz konusudur. Günümüzde tarım, hayvancılık, kaşıkçılık köyün geçim kaynaklarıdır.

⁹ Meltem Aydın, “Avarız Defterlerine Göre XVII. Yüzyılda Simav’ın İdari ve Nüfusu”, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:17, Bahar 2016, s.160, 162.

Harita: 1 Kütahya-Gediz-Saruhanlar Köyü'nün ülke ve il genelindeki coğrafi konumu.

2. Köy Yönetimi

Saruhanlar Köyü, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Simav'a bağlı bir köydür. Köy 1944-Resmi Gazete Kararnamesi ile 1946'da fiilen çevre köylerle beraber Gediz'e bağlanmıştır.¹⁰ Köy yönetiminden sorumlu "muhtarlık" kurumu, Osmanlı'da 1830'lardan itibaren ülke genelinde yaygınlaştırılmıştır. Devlet işleri ile alakalı özellikle vergilerin tespiti ve tahsili hususunda önemli görevleri vardır. Yine askere alımlar, özellikle ölen doğan kayıtlarının tutulduğu nüfus yoklama defterleri imam ve muhtarlar tarafından verilen bilgilere göre kaydedilir.

Osmanlı döneminde imam ve muhtarlar köy yönetiminden sorumludur. Bahse konu kayıtlarda birinci muhtar, ikinci muhtar ile köy imamının üçünün birlikte köy yönetiminde sorumlu olduğunu defterlerdeki mühürlere ve nüfus yoklama kayıtlarındaki bilgilerden tespit etmek mümkündür. İmam ve muhtarlara ait mühürlere dair bilgi vermek yerinde olacaktır. Devlet işlerinin takibi için tahsis edilen mühürler 1250 (1834-35) yılında hazırlandığı üzerindeki tarihten anlaşılmaktadır. Ayrıca mühürlere kişi adları olmayıp icra ettikleri görevler köy adı ile kazanmıştır. İmam mühründe "İmam-ı der Karye-i Saruhan 1250", (Saruhan Karyesi İmamı), birinci muhtar mühründe "Muhtar-ı evvel der Karye-i Saruhan 1250", (Saruhan karyesi birinci muhtarı), ikinci muhtara ait mühründe "Muhtar-ı sâni der karye-i Saruhan" (Saruhan karyesi ikinci muhtarı) ibareleri yazılıdır.

Saruhanlar Köyü 1840-Nüfus defterine göre 1 no'lu hane reisi "Kara Ali oğlu Mehmet-Baba adı: Ali (yaş:40)" köy imamıdır. Muhtarlar ise muhtar-ı evvel/birinci muhtar 2 no'lu hane reisi "Halim oğlu Halil – Baba adı: Mehmet (yaş:40)"; muhtar-ı sani/ikinci muhtar 3 no'lu hane reisi "Halim oğlu Ali-Baba adı: Ahmet (yaş:50)" olduğu kayıtlıdır.

3. Köy Nüfus Özellikleri

Nüfus defterine göre köyde 40 hane, 97 erkek nüfusu kayıtlıdır. Temettüat defterlerinde ise 35 hane, 91 (erkek) nüfus mevcudu kayıtlıdır. Kadın nüfus ile beraber toplamda yaklaşık 200 nüfuslu bir köy olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo: 1 Nüfus defterlerine göre kişi adları ve oranları

Nüfus Defterinde Geçen Kişi Adları ve Yüzdellik Oranları			
No	Kişi Adları	Sayısı	Yüzdellik % Oranı
1	Mehmet	21	21
2	Mustafa	12	12
3	Ahmet	11	11
4	Halil	11	11
5	Ali	9	9
6	İbrahim	9	9
7	Hüseyin	8	8
8	Süleyman	5	5

¹⁰ 15 Teşrinisani 1944/15 Kasım 1944 tarihi Resmi Gazete Kararnamesi ile "İğdiş (Yeşilova), Aşıkpaşa, Tahtacılar (Soğuksu), Değirmen, Kaya, Kiran, Saruhanlar, Çayçinge (Yeşilçay) ve Kepenez köyleri Gediz merkez nahiyesine bağlanmıştır.

9	Hasan	3	3
10	Kadir	1	1
11	Abdullah	1	1
12	Ebubekir	1	1
13	İsmail	1	1
14	Yakup	1	1
15	Yunus	1	1
16	Kerim	1	1

Köyde kullanılan kişi adları, köyün dini ve etnik yapısını göstermesi açısından önemlidir. Doğrusu yaklaşık iki yüzyıl sonra günümüzde hâlâ aynı adlar kullanılmaktadır. Müslüman kimliğe işaret eden bu isimlerin en çok kullanılanı Hz. Muhammed'e atfen Türkler arasında yaygın olarak kullanılan "Mehmet" ismidir. Günümüzde nüfus istatistiklerine göre "Mehmet" adı en çok kullanılan isimler arasında varlığını korumaktadır. Köy nüfus defterinde, "Mehmet" isminin kullanılma oranı % 21'dir. Sırayla Mustafa, Ahmet, Halil, Ali olarak devam etmektedir. Diğer isimlerin kullanım oranı aşağıda tabloda yer alır. Köy sakinleri arasında Türkçe kökenli bir adın yer almaması dikkat çekicidir. Bu durum köyde adlarının dini temelli olduğunu gösterir. Toplumların ve fertlerin yaşam tarzı, kültürü ve dünya görüşü üzerinde büyük etkisi olan din, yerleşim yerlerine ad verilmesi üzerinde de etkili olmuştur.¹¹

Tablo:2 Nüfus ve temettüat defterlerinde yer alan sülale adları:

No	Sülale Adları (Nüfus Defteri)	Sülale Adları (Temettüat Defteri)
1	Kara Ali oğlu	Kara Ali oğlu
2	Halim oğlu	Halim oğlu
3	Deveci oğlu	Abdülhalim oğlu
4	Kısa Ahmet oğlu	Uzun oğlu
5	Molla Mehmet oğlu	Deveci oğlu
6	Yunus oğlu	Ahmet oğlu
7	Kara Mustafa oğlu	Amber (?) oğlu
8	Kara Ali oğlu	Molla Mehmet oğlu
9	İplikçi oğlu	Yunus oğlu
10	İlyas oğlu	Kara Mustafa oğlu
11	Firdes oğlu	Karamancı (?) oğlu

¹¹ Selim Hilmi Özkan, "XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye(Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir İnceleme" The Journal of Academic Social Science Studies, 5/3, (2012), s. 176.

12	Ciniş oğlu	Eski oğlu
13	Ayvaz oğlu	İlyas oğlu
14	Kara Ali oğlu	Firdes oğlu
15	Kara Mustafa oğlu	Kuş oğlu
16	Ahmet oğlu	Ayvaz oğlu
17	Çulha oğlu	Kara Ali oğlu
18	Hatıp oğlu	Kara Mustafa oğlu
19	Hüseyin Bey oğlu	Çulha oğlu
21	Akkaş oğlu	Hatıp oğlu
22	Oğalı oğlu	Hüseyin Bey oğlu
23	Kaçak oğlu	Akkaş oğlu
24	Kirli oğlu	Kaçak oğlu
25	Bekir oğlu	Kirli oğlu
26	Çulha oğlu	Bekir oğlu
27	Gedik/Güdük oğlu	Kuşçu oğlu
28	Kuşçu oğlu	Güdük oğlu

Nüfus ve temettüat defterinde 28 farklı sülale adı yer alır. Bazen bir sülaleden tek bir hane yer alırken bazen de aynı sülale adı altında birkaç hane yer almaktadır. Sülale adı olarak kişi adları, fiziki özellikler, meslekler kullanılmıştır.

Köyde hangi sülaleden kaç hane ve bu hanelerdeki toplam nüfus sayısı liste olarak aşağıda yer almaktadır. Hane sırasına göre düzenlenen bu listeye göre en kalabalık sülaleler Halim oğlu, Ayvaz oğlu, Kara Mustafa oğlu, Kara Ali oğlu olarak devam etmektedir.

Tablo: 3 Nüfus defterinde yer alan sülale adları ve nüfusları

Sülalelerin Hane Sayısı ve Erkek Nüfus Adedi		
Sülale Adı	Hane	Nüfusu
Kara Ali oğlu	3	8
Halim oğlu	5	21
Deveci oğlu	1	6
Kısa Ahmet oğlu	1	2
Molla Mehmet oğlu	1	2
Yunus oğlu	1	3
Kara Mustafa oğlu	3	9
İplikçi oğlu	1	2

İlyas oğlu	1	1
Firdes oğlu	1	3
Ciniş oğlu	1	4
Ayvaz oğlu	4	8
Ahmet oğlu	1	2
Çulha oğlu	2	4
Hatıp oğlu	2	3
Hüseyin Bey oğlu	1	2
Akkaş oğlu	2	6
Oğalı oğlu	1	1
Kaçak oğlu	1	1
Kirli oğlu	1	3
Bekir oğlu	1	1
Gedik oğlu	1	1
Toplam	36	97

4. Köy Mesleki Yapılanması

Sanayi öncesi toplumların temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık, bu dönem Anadolu’da köy hayatını belirleyen önemli iki unsur olarak varlığını sürdürmektedir. Doğrusu aile emeğine ve çift öküz gücüne dayalı tarım işletme biçimi¹² geçerliliğini sürdürmektedir. Bu noktada mevsimlere göre işlenen topraktan, temel besin maddeleri hububat ve baklagiller temin edilirken, basit birer işletmeci olan köylü, ihtiyacı olan süt ve et ürünlerini de kendi beslediği hayvanlar ile tedarik etmiştir.

Köy sakinlerinin geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olmasının yanında yörenin ekonomik faaliyeti ve geçim kaynaklarına değinmek yerinde olacaktır. Köylünün temel ihtiyaç malzemelerini tedarik etme ve günlük işlerinde kullandığı araç gereçleri temini noktasında en yakın pazar yeri Gediz’de günümüz Eski Gediz Beldesi’nde kurulur. “Gediz Pazarı” adı ile türkülere konu olmuş,¹³ bu noktada tarihi Gediz merkez nüfusun çoğunluğunun geçim kaynağının çeşitli esnaf kollarından oluşur.¹⁴ Yöre ve bölge ticareti açısından

¹² Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. IX.

¹³ Gediz türküsünün dizeleri şöyledir:

Gediz pazarıdır benim pazarım
Akdağ Yaylası’nda kaldı mezarım
Ne diyeyim, Ay Ahmet! Ne diyelim Allah’tan oldu
Bizim (bizim) kavuşmamız mahşere kaldı
Hisarköy’den çıktım başım selamet
Akdağ yaylasında koptu kıyamet
Beni vuran Uzunoğlu De’l Ahmet
Ne diyeyim Ay Ahmet! Ne diyelim Allah’tan oldu
Bizim (bizim) kavuşmamamız mahşere kaldı

¹⁴ Bu dönem Gediz’de birçok meslek kuruluşu vardır. Giyim eşyaları üreten dikimci, haffaf, terzi, yemenici, kunduracı, babuşçu; dokumacılık iş kolunda faaliyet yürüten kirbas esnafı, pamuk tüccarı, çulhacı, boyacı, çıkırıkçı, bezci; gıda iş kolunda faaliyet yürüten değirmenci, duhancı, ekmekçi, helvacı, kasap, kebabçı, leblebici, manav, şerbetçi, yağcı; üretip satan mesleklerle ilgili de attar, debbağ, bardakçı, demirci, eskici, saraç, semerci, oduncu; hancı, kahveci; inşaat

önemlidir. Dolayısıyla, yakın köy ve mezraların temel ihtiyaçlarının tedariki konusunda önemli olan tarihi Gediz nahiye merkezi¹⁵, Saruhanlar Köyü'ne 18 km. uzaklıktadır.

Saruhanlar Köyü'nün yer aldığı Gediz-Hisarcık güzergâhı üzerinde vadi boyunca yer alan komşu köylerin o dönem geçim kaynaklarına değinelim. Gediz nahiye merkezinde değişik esnaf kolları yanında dokumacılık sektörü dikkat çekici bir boyuttadır. Bu noktada 138 hane çulhacılık işi yaparken, toplamda 332 hane dokumacılık işi ile uğraşmaktadır. Bunun yanında Gediz'de toplam 1049 hanenin üçte biri dokumacılık kolunda emek harcamaktadır.¹⁶ Yine Gediz'e en yakın köylerinden kalabalık bir nüfusa sahip 221 hane kayıtlı Akçaalan Köyü temettuat defterine¹⁷ göre köy sakinlerinin yarısı dokumacılık işi ile uğraşmaktadır. Bu haneler çulha esnafı olarak kayıtlıdır. Küçük ölçekli komşu köylerden 31 haneli Yeşilova Köyü,¹⁸ 21 haneli Akkaya Köyü,¹⁹ 18 haneli Aşıkpaşa Köyü²⁰ ile 18 haneli Soğuksu Köyü²¹ kuru tarım ve hayvancılık ile geçimini sürdürmekte, Değirmenköy²² su değirmenleri ile çok eski tarihlere giden bir geçmişe sahiptir. Yine aynı güzergâh üzerinde bulunan 75 haneli Kayaköy²³ ve 68 haneli Yeşilçay²⁴ köyleri kuru tarımın yanında sulu tarımın yapıldığı arazilere sahiptir. Diğer köylere kıyasla kalabalık olan bu köylerde bağcılık, meyvecilik, bahçe ve bostan üretimi yapılmaktadır. Saruhanlar Köyü'nün yakın çevresinde yer alan bu yerleşim birimlerinin geçim kaynakları yörenin sosyo-ekonomik hayatına dair ipuçları verir. Saruhanlar Köyü'nde sepetçilikle uğraşın özel bir iş sahası olduğu diğer yakın köylerde böyle bir uğraşın olmadığı dikkat çeker. Yine günümüzde sürdürülen kaşıkçılık mesleği ile alakalı 9 no'lu hane reisi Molla Mehmet oğlu Hasan'ın mesleği kaşıkçılıktır. Bu meslekle uğraşan tek kişi olması bu işi başlatan kişi olma ihtimalini akla getiriyor. Köy sakinleri el emeği göz nuru dökerek imal ettikleri kaşıkçılık mesleği ile hünere sanatkar insanlar olduklarını göstermektedirler.

iş kolunda faaliyet yürüten dülger, neccar, tahtacı, taşçı, yapıcı, su yolcusu; taşımacılıkla uğraşan katırcı, kiracı, yolcu; temizlik iş kolunda faaliyet yürüten hamamcı, tellak, berber; hizmet üreten meslekler olarak hekimlik, sünnetçi, nalbant, küfeci, kalaycı, kahveci, hancı, odabaşı; kamu hizmetini deruhte eden, yönetim ve asayişten sorumlu görevliler ile dini hizmetlerde vazifeli kimseler şehirde öne çıkan meslek sahipleridir. Hüseyin Göksal, *19. Yüzyıl Ortalarında Gediz'in Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Gediz Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s. 28-39.

¹⁵ Günümüz Eski Gediz Beldesi'dir. Gediz ilçe merkezi, 1970-Gediz depremi sonrası 7 km öteye taşınmıştır. Halk arasında Eski Gediz-Yeni Gediz olarak her iki merkez adı farklı ifade edilir.

¹⁶ Göksal, *a.g.e.*, s. 26.

¹⁷ BOA. ML. VRD. TMT. d. 7921. Akçaalan Köyü, 1 Safer 854/25 Mart 1450 tarihli evkaf suretinde yer alır. Gediz'de Murat Bey Zaviyesi için, İsfendiyar oğlu Yakup Bey oğlu Murat Bey tarafından köy gelirlerinin vakıf olarak tahsisi söz konusudur. BOA. EV. VKF. 17-45.

¹⁸ BOA.ML.VRD.TMT. d. 09203. Yeşilova Köyü hakkında hazırladığımız makaleye bakılabilir. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1687751>

¹⁹ BOA. ML. VRD. TMT. d. 7905. Akkaya Köyü adı Osmanlı arşiv kayıtlarında 870/1465 tarihli Kütahya Piyade defterinde geçer. BOA, TT, 3M, s. 136.

²⁰ BOA. ML. VRD. TMT. D. 09264. 1480'lerde II. Bayezid devri yazıldığını düşünülen Mufassal Evkaf Tahrir Defteri'nde Şeyh Paşa Mezrası olarak geçer. Bu kayıtlar köy tarihinin çok eskilere gittiğini gösterir. MAD. d. 262, s. 209.

²¹ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09251.

²² BOA. ML. VRD. TMT. d. 09255. Değirmen Köyü, 1 Safer 854/25 Mart 1450 tarihli evkaf suretinde Simav kazası Çinge nahiyesine tâbi Değirmen Köyü'nde bulunan Pınarbaşı mevkiindeki üç değirmenin gelirleri Gediz Murat Bey Zaviyesi için tahsis edilmiştir. BOA.EV.VKF. 17-45.

²³ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09196. Kayaköy, Karye-i Kaya adı ile 870/1465 tarihli Kütahya Piyade defterinde geçer. BOA. TT. D. 3., s. 122.

²⁴ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09213. Yeşilçay, Çinge Nahiyesi olarak bugünkü yerleşim yerinin yer aldığını düşündüğümüzde 854/1450 tarihli evkaf suretinde adı geçer. BOA. EV. VKF. 17-45. Yine Karye-i Çay olarak geçtiğini düşündüğümüzde 870/1465 tarihli Kütahya Piyade Defterinde geçer. BOA. TT. D. 3., s. 124.

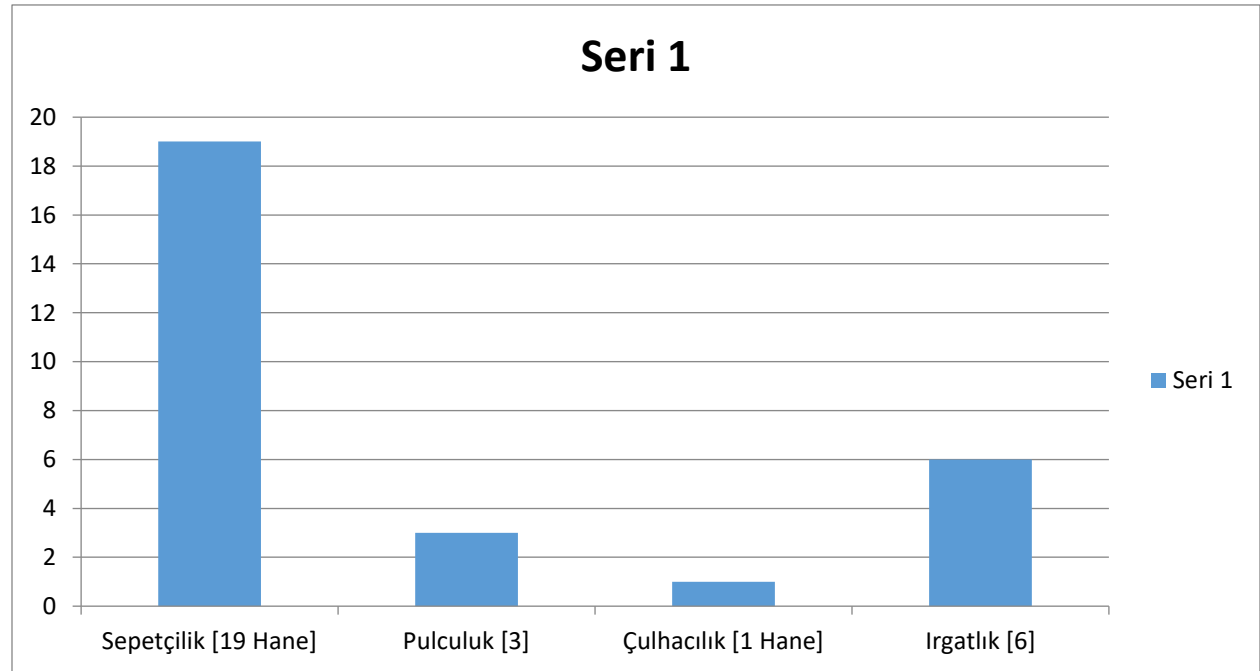
Geçimi tarım ve hayvancılığın yanı sıra bazı iş kolları dikkat çeker. Saruhanlar Köyü temettuat defteri kayıtlarına göre köy sakinlerinden 16 hane ziraat erbabı, 3 hane çulha esnafı, 1 hane kaşıkçılık, 7 hane reisi ırgat olarak kayıtlıdır. Bir kişi Uşak'ta ilim tahsili ile meşguldür. Diğerleri de yetim, yatalak, muhtaç olarak kayıtlıdır. Bazı kimselerin köyü terk edip başka yerlere yerleştikleri kaydı dikkat çekicidir. Hanelerin temel uğraşları dışında pulculuk, sepetçilik ve ırgatlıktan dolayı gelir kayıtları vardır. Pulculuktan 3 hane, ırgatlıktan 6 hane, çulhacılıktan 1 hane, sepetçilikten ise 19 hanenin gelir kaydı vardır. Sepetçilik mesleğinin köy sakinleri için genel bir uğraş alanı olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında köy sakinlerinin toplam gelir kaydı 14197 krş.'tur.

Tablo : 4 Köydeki hane reislerinin meslekleri ve 1261/1845 yılı kazançları tablosu.

No	Hane Reisi	Mesleği	Tarım ve Hayvancılık Dışı İş gücü ve Kazancı	Kazançları (kuruş)
1	Kara Ali oğlu Mehmet	...	Sepetçilik-300 krş.	352,5 krş.
2	Halim oğlu Halil	Ziraat erbabı	Pulculuk-500 krş.	1218 krş.
2	Abdülhalim oğlu Ali	Ziraat erbabı	Pulculuk-550 krş.	865 krş.
4	Halim oğlu Mustafa	Ziraat erbabı/ Sepetçilik	Sepetçilik-250 krş.	612 krş.
5	Uzun oğlu Hüseyin	Ziraat erbabı/ Sepetçilik	Sepetçilik-250 krş.	1073 krş.
6	Deveci oğlu Halil	Ziraat erbabı/ Sepetçilik	Pulculuk-500 krş.	1344 krş.
7	Ahmet oğlu Mehmet	Ziraat erbabı/ Sepetçilik	Sepetçilik-250 krş.	539
8	Amber (?) oğlu Ahmet	... yetim
9	Molla Mehmet oğlu Hasan	Kaşıkçılık sanatı/ Sepetçilik	Sepetçilik-250 krş.	230 krş.
10	Yunus oğlu	Ziraat erbabı/ Sepetçilik	Sepetçilik-250 krş.	428 krş.
11	Kara Mustafa oğlu	Irgat taifesinden	Irgatçılık-300 krş.	300 krş.
12	Yunus oğlu Hüseyin	Ziraat erbabı/ Sepetçilik	Sepetçilik-350 krş.	590 krş.
13	Kara Ali oğlu İbrahim	Yatalak		...
14	Eski oğlu Ahmet	Irgat taifesinden/ Sepetçilik	Sepetçilik-150 krş.	257 krş.
15	İlyas oğlu Hüseyin	Ziraat erbabı/Sepetçilik	Sepetçilik -150 krş.	231 krş.
16	Kardeş oğlu Hüseyin	Ziraat erbabı//Sepetçilik	Sepetçilik-150 krş.	612 krş.
17	Kuş/Feş oğlu Hüseyin	Ziraat erbabı/Sepetçilik	Sepetçilik-150 krş.	630 krş.
18	Ayvaz oğlu Mustafa	Çulha esnafı/Sepetçilik	Sepetçilik-300 krş.	393 krş.
19	Kara Ali oğlu Halil	Ziraat erbabı/Sepetçilik	Sepetçilik-200 krş.	542 krş.
20	Ayvaz oğlu Ahmet	Çulha esnafı//Sepetçilik	Sepetçilik-180 krş.	305 krş.
21	Kara Mustafa oğlu Ali	Irgat taifesinden	Irgatlıktan-200 krş.	358 krş.
22	Halim oğlu İbrahim	Ziraat erbabı//Sepetçilik	Sepetçilik-200 krş.	380 krş.
23	Çulha oğlu Süleyman	Irgat taifesinden	Irgatlıktan-350	377 krş.

24	Hatıp oğlu Osman	Irgat taifesinden	Irgatlıktan-200 krş.	200 krş.
25	Hüseyin Bey oğlu Hasan	Ziraat erbabı/Sepetçilik	Sepetçilik-400 krş.	478 krş.
26	Ayvaz oğlu Bekir	Ziraat erbabı/Sepetçilik	Sepetçilik-300 krş.	547 krş.
27	Akkaş oğlu Mehmet	Ziraat erbabı/Sepetçilik	Sepetçilik-300 krş.	438 krş.
28	Akkaş oğlu Mustafa	Simav'da konakta hizmetkâr		...
29	Kaçak oğlu Mehmet	Çatak Köyü'nde		...
30	Kirli oğlu Mustafa	Çulha esnafı	Çulhacılıktan-300 krş.	300 krş.
31	Bekir oğlu Hüseyin	Öğrenci-Uşak'ta		...
32	Kuşçu oğlu Mehmet	Gümele Köyü'nde mukim		...
33	Çulha oğlu Hüseyin	Irgat taifesinden	Irgatlıktan-250 krş.	250 krş.
34	Güçük/Gedik oğlu	Irgat taifesinden	Irgatlıktan-200 krş.	150 krş.
35	İlyas oğlu Himmet	Dağyenice'de mukim		...
20 ²⁵	Ayvaz oğlu Ahmet oğlu Mehmet	Ziraat erbabı/Sepetçilik		389 krş.
			TOPLAM GELİRİ	14197 krş.

Grafik 1: Tarım ve hayvancılık dışında bazı işgücü kolları ve hane sayıları. Köy toplam 35 hanedir.

²⁵ Defterin son kısmına 20 no'lu hanede mukim olarak kaydedilmiştir.

Köyde tarım ve hayvancılık dışında sepetçilik, pulculuk, çulhacılık, ırgatlık ve kaşıkçılık dışında bir meslek ya da işgücünün olup olmadığına dair kayıtlarda bilgi yoktur. Ancak köy coğrafyası ve yerleşim düzeni dikkate alındığında bazı meslek ve işgücünün var olduğuna temas etmek gerekir. Öncelikle çift öküz ve merkep varlığı dikkate alındığında sadece binek amaçlı değil aynı zamanda taşımacılık için kullanıldığı malumdur. Odunculuk amacıyla hane sahibinin kendi özel işinde kullandığı müddetçe hayvanlarından vergi düşülmediğine dair bilgi vermiştik. Ancak kâr amaçlı başkasına çalışıldığında ya da kiralandığında vergi düşülmüştür.²⁶ Dolayısıyla köy çevresindeki zengin orman kaynakları köylünün ihtiyacı olan yakacak temini noktasında önemlidir. Bunun yanında son yüzyılın ortalarına değin odunculuk önemli bir geçim kaynağı olduğu da malumdur.

Saruhanlar ve çevre köy evleri betonarme yapılar öncesinde, yöreye özgü taş ve ahşap ustalığı gerektiren genelde çift katlı bağdadi evlerdir. Bu evlerin yapımı için gerekli kereste köy çevresinde mevcuttur. Taş temel üzerinde birbirine kilitlenmiş, yekpare ardıç ya da çam direklerle karkası inşa edilen bu yapıların duvarları kireç-saman-toprak karışımı harç ile doldurulur, sonra kuruyan duvar sıvanır, üzeri kireçli su ile badanası yapılır. Genelde iki katlı; alt katı dam, üst katı oturma alanıdır. Dolayısıyla bu evlerin yapımında gerekli malzemeler köy çevresinden temin edilir. Hem bu malzemelerin tedarik edilmesinde, hem de bu evlerin inşa edilmesinde köy sakinlerinden yararlanıldığı, hatta bu evleri inşa eden ustaların köy sakinlerinden olması yüksek ihtimaldir. Her ne kadar temettüat defterlerinde, usta olanların kaydına rastlanmasa da köy sakinleri arasında usta olanların varlığını kabul etmek gerekir. Temettüat defterinde köylünün çiftçilik için en önemli varlığı, demirbaşı olan çift öküz kaydı önemlidir. Köyde 15 hanede sabana koşulan toplam 23 çift öküz kayıtlıdır. Toplam 7 hanede 2 çift öküz kaydı varken 9 hanede bir çift öküz kaydı vardır. Köylüye ait 54 çift öküz ile 7 çift camus/manda kayıtlıdır. Dolayısıyla köylünün ziraat için sabanın kurulması, bakım ve onarımı vs. işlerin de ustalık gerektiren önemli ince işler olduğu düşünüldüğünde ve bu alanda ustaların köy sakinlerinden olduğu bir hakikattir. Yine köy sakinleri arasında basit el emeği ile ev araç ve gereçlerinin tamir ve bakımından anlayan kişilerin de varlığını kabul etmek gerekir. Doğrusu yıl boyunca kazançlarını bu meslek ya da el becerileri ile yaptıkları uğraşlar karşılığında temin etmeyip ihtiyaç ve zaruret halinde ya da boş kaldıkça uğraşları olduğundan olsa gerekir ki, bu hususta gelir kaydı yazılı değildir. Doğrusu gelir kaydı olarak toprak gelirleri, ağnam/küçükbaş hayvan geliri, sağmal hayvanların gelirleri ile arıcılık faaliyeti üzerinden 1260/1844 yılı vergi kaydı, 1261/1845 yılı için de gelir kaydı temettüat defterinde ayrıntılı bir biçimde yazılmıştır.

5.1. Ziraat Faaliyetleri

Köy temettüat defterinde hane reisinin işlettiği tarlaların dönüm bilgisi ile yıllık hasılat yer alır. Kayıtlara baktığımızda köyde toprakların mezru/ekilen ve gayri mezru/nadas bırakılan şeklinde iki türlü kayıt vardır. Hububat ekilen toplam 149 dönüm arazi kaydı vardır. 1845 yılında 118 dönüm arazi ekilirken 22 dönümü nadasa bırakılmış, 4 dönüm kiraya verilmiş, 5 dönüm arazinin sahibi köyü terk ettiği için arazi atıl durumdadır.

Tablo: 5 Hane reislerinin 1261/1845 yılı tarla işletme tablosu.

No	Hane Reisi	Mezru/Ekilen	Gayri mezru/Nadas
1	Kara Ali oğlu Mehmet		3 dönüm
2	Halim oğlu Halil	10 dönüm	
2	Abdülhalim oğlu Ali	8 dönüm	

²⁶ Adıyeke, *a.g.m.*, s. 774.

4	Halim oğlu Mustafa	5 dönüm	
5	Uzun oğlu Hüseyin	10 dönüm	
6	Deveci oğlu Halil	10 dönüm	
7	Ahmet oğlu Mehmet	6 dönüm	
9	Molla Mehmet oğlu Hasan	3 dönüm	
10	Yunus oğlu	6 dönüm	
11	Kara Mustafa oğlu		3 dönüm
12	Yunus oğlu Hüseyin	3 dönüm	
14	Eski oğlu Ahmet	5 dönüm	
15	İlyas oğlu Hüseyin	İcare verdiği: 4 dönüm	
16	Kardeş oğlu Hüseyin	7 dönüm	
17	Kuş/Feş oğlu Hüseyin	5 dönüm	
18	Ayvaz oğlu Mustafa	3 dönüm	
19	Kara Ali oğlu Halil	10 dönüm	
20	Ayvaz oğlu Ahmet		3 dönüm
21	Kara Mustafa oğlu Ali	5 dönüm	
22	Halim oğlu İbrahim	4 dönüm	
24	Hatıp oğlu Osman		3 dönüm
25	Hüseyin Bey oğlu Hasan	4 dönüm	
26	Ayvaz oğlu Bekir	4 dönüm	
27	Akkaş oğlu Mehmet	10 dönüm	
28	Akkaş oğlu Mustafa		10 dönüm
29	Kaçak oğlu Mehmet	Hali/işlenmeyen tarla: 5 dönüm	
	Toplam	Mezru tarla: 118 dönüm	Nadas tarla 22 dönüm

5.1.1. Çiftçilik Varlığı

Ziraat için günümüzün traktörü ne ise, o dönem için de sabana koşulacak çift öküzlerin varlığı aynı şeydir. Bu bakımdan çift öküz varlığı köydeki çiftçilik varlığını gösterir. Köyde 15 hanede sabana koşulan toplam 23 çift öküz kayıtlıdır. Toplam 7 hanede 2 çift öküz kaydı varken 9 hanede bir çift öküz kaydı vardır. Diğer hanelerde sabana koşulacak çift öküz kaydı yoktur. Ayrıca köyde 3 hane için pulculuktan gelir kaydı düşülmüştür.

Tablo: 6 Pulculuktan gelir kaydı düşülen hane reisleri ve gelirleri

Hane no	Hane reisi	
2	Halim oğlu Halil	500 krş.
3	Abdülhalim oğlu Ali	550 krş.
6	Deveci oğlu Halil	500 krş.

5.1.2. Toprak Mahsulleri Varlığı

Köy sakinleri kuru ve sulu tarım yapmaktadır. Hububat olarak buğday, arpa, burçak ile baklagillerden fasulye hasat edilirken bahçecilik faaliyeti vardır. Hane bazında üretime dair istatistiki bilgiler aşağıda tabloda yer almaktadır. Tabloda mahsullerin 1260/1844 yılı vergi kayıtları yer alır. Bu veriler, aynı zamanda toplam üretim miktarını da barındırır.

Aşağıdaki tabloda mahsullerin 1260/1844 yılı vergi kayıtları yani aşar/öşür vergileri hane olarak yer almaktadır. Tabloda her hane reisinin ödediği vergi değeri kile cinsinden hububat ve bakliyatın miktarı ile kuruş olarak parasal karşılığı yer almaktadır. Yani verginin aynı ve nakdi değeri yazılıdır. Bu veriler, aynı zamanda toplam üretim miktarını da barındırır. Tablonun son kısmında yazıldığı üzere toplamda köy adına ödenen aşar/öşür vergisi sırayla şöyledir. Buğday 34 kile, 272 krş., arpa 42,5 kile 258 krş., fasulye ½ kile 4 krş., burçak 1,5 kile 10,5 krş.'tur. Buğday ve arpa köy sakinlerinin topraktan elde ettiği en önemli gelir kalemidir. Fasulye 1 hane, burçak 2 hane tarafından hasadı yapılmaktadır.

Tablo: 7 Köyde 1260/1844 yılında hasadı yapılan hububat ve bakliyat için ödenen aşar vergisi miktarının kile ve kuruş olarak miktarını gösteren liste.

Hane no	Hane Reisi	Buğday		Arpa		Fasulye		Burçak	
		Kile	Krş	Kile	Krş	Kile	Krş	Kile	Krş
2	Halim oğlu Halil	2	16	5	30				
3	Abdülhalim oğlu Ali	2	16	½	3	½	4		
4	Halim oğlu Mustafa	1	8	6	36				
5	Uzun oğlu Hüseyin	2,5	20	6,5	39			½	3,5
6	Deveci oğlu Halil	6,5	52	2	12			1	7
7	Ahmet oğlu Mehmet	1,5	12	2	12				
9	Molla Mehmet oğlu Hasan	1	8						
10	Yunus oğlu	1,5	12						
11	Kara Mustafa oğlu								
12	Yunus oğlu Hüseyin	1	8	1,5	9				
13	Kara Ali oğlu İbrahim								
14	Eski oğlu Ahmet	1	8						
16	Kardeş oğlu Hüseyin	1	8	5,5	33				

17	Kuş oğlu Hüseyin	1	8	6	36				
18	Ayvaz oğlu Mustafa			1	6				
19	Kara Ali oğlu Halil	3	24						
20	Ayvaz oğlu Ahmet	1	8	1	6				
21	Kara Mustafa oğlu Ali	1	8	1	6				
22	Halim oğlu İbrahim	1	8	1	6				
25	Hüseyin Bey oğlu Hasan			1	6				
26	Ayvaz oğlu Bekir	2	16	1	6				
27	Akkaş oğlu Mehmet	2	16	1	6				
28	Akkaş oğlu Mustafa	2	16	1	6				
	TOPLAM	34	272	42,5	258	½	4	1,5	10,5

Vergi kayıtlarının izahını yaptıktan sonra köyün toplam üretim kapasitesine değinelim. Günümüzde rekolte olarak ifade edilir. Yukarıda ödenen aşar vergisinin on katı toplam üretim miktarını verir. Bir kilenin yaklaşık 30 kilo olduğunu varsayarsak, toplam kile değerinin 30 ile çarpımı, üretimi yapılan hububatın toplam miktarını “kilogram” olarak verecektir. Sonuçta, her hanenin üretim miktarının toplamı da köylünün üretmiş olduğu hububatın genel toplamıdır. Köylünün yıl boyunca ürettiği buğday ve arpanın yaklaşık değerleri aşağıda tabloda yer alır.

Tablo:8 Köyde 1260/1844 yılı hububat üretim miktarları

Kile Olarak Vergi Miktarı ²⁷ Aşar vergisi		Kile Olarak Genel Üretim ²⁸ (10 katı)	Yüzdellik Dilimi %	Kg. Olarak Genel Üretim ²⁹	
Buğday	34 kile	340 kile	43,34	10.200 kg.	1 kile buğday: 30 kg
Arpa	42,5 kile	425 kile	54,10	11.050 kg.	1 kile arpa: 26 kg
Fasulye	½ kile	5 kile	0,63	160 kg.	1 kile fasulye:32 kg
Burçak	1,5 kile	15 kile	1,91		

²⁷ Vergi miktarı, topraktan elde edilen ürünün onda biridir. Bunun için ondalık, aşar ya da öşür kavramları kullanılır.

²⁸ Aşar vergisi olarak alınan miktarın “on” ile çarpımı köylünün ürettiği ürünün kile olarak toplam değerini verir.

²⁹ Genel üretimin toplam değeri “kile” olarak belirlendikten sonra buğday için 30 kg., arpa için 26 kg., nohut için 32 kg. ile çarpımı toplam üretimin kg. olarak değerini verecektir.

Önemli bir geçim kaynağı çiftçilik olan köy sakinlerinin 1844 yılında tahıl üretimi toplam 21 000 kg. civarındadır. Tabloda görüldüğü gibi önce arpa üretimi sonra buğday üretimi toplam üretimde önemli bir paya sahiptir. Köyde toplam hasat 785 kile olup yaklaşık 21 ton civarındadır. Üretim arpa % 54,10, buğday % 43,34 ile öne çıkmaktadır.

5.1.3. Bahçe İşleri

Bahçe, sebze ve meyve yetiştirilen ekili dikili arazilerdir. Sulu tarıma uygun arazilerde yapılır. Köy sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için ekip işledikleri köy bahçeleri köy hayatının vaz geçilmezidir. Köyde bahçe işleri ile meşgul olarak hane kayıtları vergi ve evlek olarak aşağıda yer almaktadır.

Tablo:9 Köy bahçe faaliyetleri

Sıra	Hane	Hane Reisi	1844 yılı Bahçe vergisi	1845 yılı Bahçe varlığı
1	2	Kara Ali oğlu Mehmet	2 krş.	½ evlek
2	5	Halim oğlu Halil	11 krş.	1 evlek
3	5	Uzun oğlu Hüseyin	12 krş.	5 evlek
4	6	Deveci oğlu oğlu Halil	2 krş.	1 evlek
5	7	Ahmet oğlu Mehmet	1 krş.	1 evlek
6	10	Yunun oğlu Yunus	2 krş.	2 evlek
7	14	Eski oğlu Ahmet	3 krş.	3 evlek
8	19	Kara Ali oğlu Halil	3 krş.	2 evlek
9	20	Ayvaz oğlu Ahmet	5 krş.	3 evlek
10	21	Kara Mustafa oğlu Ali	2 krş.	2 evlek
11	23	Çulha oğlu Süleyman	3 krş.	2 evlek
12	26	Ayvaz oğlu Bekir	2 krş.	1 evlek
13	27	Akkaş oğlu Mehmet	2 krş.	2 evlek
14	20 ³⁰	Hüseyin Bey oğlu Hasan	1 krş.	1 evlek
		Toplam	51 krş.	26,5 evlek

³⁰ Köy temettüat defterinin sonunda ilave hane olarak “Yirminci hanede mukim” yazıldığında 20 no’lu hane olarak verdik.

Köyde 14 hane için bahçe kaydı vardır. Köy sakinlerinin 1844 yılı bahçe vergi kaydı ile 1845 yılı işletilen bahçe arazilerine dair kayıtlardır. Bahçe gelir vergisi 51 kuruştur. Bahçe olarak işletilen köy arazileri ise 26,5 evlektir. Maalesef bahçelerde ne yetiştirildiğine dair kayıtlarda bilgi yoktur. Sebze yetiştiriciliği ve yöreye özgü meyvecilik yapıldığını söylemek mümkündür.

5.2. Hayvancılık Varlığı

Sanayi öncesi toplumlarda hayvanlar hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Köylü işletmesini yaptığı tarımsal faaliyet ile sadece ihtiyacı olan temel besin maddelerini temin etmez. Tarımsal faaliyet ile aynı zamanda hayvan yetiştiriciliği ve üretiminde temel ihtiyaçlarını da tedarik eder. Bu hususta köylü buğday üretimini kendisi için yaparken arpa, yulaf gibi bazı hububat ürünlerini de hayvanları için yetiştirir. Özellikle hasadı yapılan tüm ürünlerin samanı, hayvan yetiştiriciliği bakımından önemlidir. Köylü hem kendisi için hem de yetiştirdiği hayvanları için ziraat yapmakta, tarlasını ekip biçmektedir. Doğrusu, köylü için ziraat faaliyetleri ile hayvancılık faaliyetleri birbiri ile iç içe olan işletmelerdir.

Temettüat defterinde 1260/1844 yılına ait 9 hane için 1 ya da 1,5 kuruşluk nebat/çayır vergisi kaydı vardır. Bu kayıt köyde çayırılık mera alanlarının varlığına işaret eder. Sabana koşulan hayvanlar başta olmak üzere küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar için önemli besin kaynağıdır. Biçilip kurutularak kış mevsiminde tüketildiği gibi mevsimsel yağışlarla yeşeren çayırılık alanlar yaz ve güz mevsiminde açık alanlarda otlayan hayvanlar için önemli besin kaynağıdır.

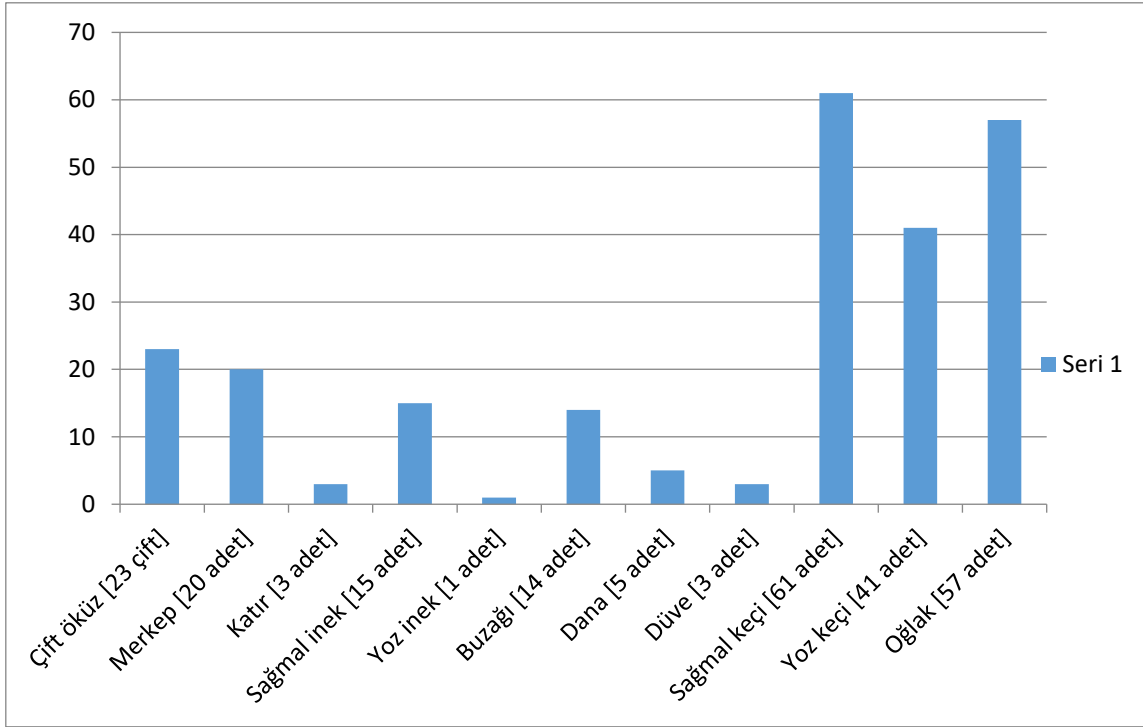
Temettüat defterlerinde, hane reislerinin sahip olduğu hayvan türlerinin listesi ve bunlardan elde ettiği yıllık gelirler kayıtlıdır. Günlük ihtiyaçların karşılanması bakımından birçok hayvan türünün yetiştirildiği görülür. Bunları tür olarak üç sınıfta değerlendirmek mümkündür. Gücünden istifade edilenler, gıda temini olarak beslenenler, deri ve dokumacılık sektörüne ham madde temini için beslenen hayvanlardır. Bu noktada ulaşım, taşımacılık, çiftçilik alanlarında hayvanların gücünden istifade edilenler; et, süt, bal gibi temel gıda temin edilmesi için beslenen hayvanlar; derisi ile özellikle küçükbaş hayvanlardan elde edilen yün, yapağı ve kıl gibi dokumacılık ve giyim sektöründe ham madde olarak kullanmak için beslenen hayvanlardır. Bu hususta köylü, ihtiyaç fazlasını satarak hayvan varlığını nakde çevirir. İhtiyaçlarını bu para ile temin eder. Anadolu'da yarım asır öncesine kadar, nüfusun yarısını oluşturan kırsal kesimde, köylünün ekonomik faaliyetinde hayvancılık önemli bir unsurdur. Dolayısıyla hayvancılık ülke ekonomisinde köylü-kentli herkesin günlük yaşamında önemli bir faaliyet alanıdır.

Tablo: 10 Köylüye ait 1261/1845 yılı toplu hayvan varlığı listesi ve bazı hayvanların yıllık hasılat listesi

	Adedi	Bir baş hayvan hasılatı	Toplam hasılatı
Çift Öküz	23 çift		
Merkep	20		
Katır	3		
Sağmal İnek	15	40	600
Yoz İnek	1		
Buzağı	14		
Dana	5		
Düve	3		

Sağmal Keçi	61	6 krş.	366 krş.
Yoz Keçi	41	1 krş.	41 krş.
Oğlak	57		
Toplam adet	243	Yıllık Hasılat	1007 krş.

Grafik:2 Köyde hayvan varlığını gösteren grafik.

Saruhanlar Köyü sakinlerinin yetiştirdiği hayvanlardan kas gücü ile etinden ve sütünden yararlanırlar. Bu hususta hayvan çeşitliliğini üç sınıfta ele almak gerekir. Yük ve binek hayvan varlığı, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı ile yıllık kazancı olan ayvan varlığıdır. Tablo ve grafikte ayrıntılı bir biçimde görüldüğü üzere Köylüye ait 1261/1845 yılı kayıtlı hayvan varlığı şöyledir.

Yük ve binek hayvan varlığı 23 çift öküz, 20 adet merkep ile 3 adet katır kayıtlıdır. Büyükbaş hayvan varlığı toplam 38 adet olup sağmal inek 15, yoz inek 1, buzağı 14, dana 5, düve 3 adet, küçükbaş hayvan varlığı toplam 159 adet olup sağmal keçi 61, yoz keçi 41 ve oğlak 57 adet olarak kayıtlıdır. Yıllık getirisi yani kazancı olan hayvanlar yukarıda tabloda görüldüğü üzere inek ile keçidir. Sağmal inekten 600 krş., sağmal keçilerden 366 krş., yoz keçilerden 41 krş. gelir kaydı düşülmüştür.

Köy hayvancılık faaliyet alanlarından birisi de arıcılık faaliyetidir. Anadolu'da balcılık üretimi çok eskiden beri sürdürülen bir tür ticari faaliyettir. Sanayi öncesi dönemde tatlandırıcının ana kaynağı olarak kullanılan bal, aynı zamanda şifa kaynağı olarak özenle saklanıp özenle tüketilen gıdalardan birisidir. Dolayısıyla bu dönem, hemen her yerde bal üretimi söz konusudur. Ülkemizde bugün meşhur adı ile sürdürülen bal üretim faaliyeti çok eskilere gider. Varlığını önemli bir ticari faaliyet olarak korur.

Köy, arıcılık faaliyeti hakkında hane bazında faaliyetler aşağıda listelenmiştir. Köyde 1260/1844 yılında 4 hanede yapılan bal üretiminden toplamda 45 kuruş aşar vergisi tahsisi söz konusudur. Bu kayıtlara göre toplam gelir 450 kuruştur. Yine varlık ve gelir kaydının yapıldığı 1261/1845 yılında 6 hanede arıcılık faaliyeti kayıtlıdır. Bu yıl toplam 39 kovan varlığı üzerinden 393 kuruş gelir kaydı yazılmıştır. Köyde arıcılık faaliyetinde hane başına düşen kovan miktarı %1,25'tir. Bu durum şeker ihtiyacının sadece baldan karşılandığı bir döneme dair önemli bir veridir.

Tablo: 11 Köyde arıcılık faaliyetleri

Sıra no	Hane no	1260/1844 yılı	1261/1845 yılı
		Balcılık vergisi/aşar	Kovan sayısı ve hasılatı
1	2	1 kuruş	1 Kovan- 9 kuruş
2	3	2 kuruş	1 kovan - 18 kuruş
3	4	2,5 kuruş	2 kovan-18 kuruş
4	26	1 kuruş	1 kovan - 9 kuruş
	Toplam	6,5 kuruş	5 kovan - 54 kuruş

6. Vergiler

Köylünün gelir kaynaklarına dair bilgileri verdikten sonra kazancı üzerinden tahsil edilen vergilere göz atalım. Temettüat defterinin mühürlü son sayfasında köyün kazancı ve vergi hususunda toplam veriler yer alır. Köyün 1261/1845 yılı temettüti/kazancı 14 198 krş.'tur. Temettüat defterinin son sayfasında yer alan bu kazançları üzerinden toplam 4750,5 krş. vergi tahsisi söz konusudur. Aşağıda tabloda ayrıntılı hane bazında bilgiler yer alır.

Tablo: 12 Köy sakinlerinin 1844 yılı vergi kayıtları.

No	Hane Reisi	Vergi 1844 (kuruş)
1	Kara Ali oğlu Mehmet	110 krş.
2	Halim oğlu Halil	300 krş.
3	Abdülhalim oğlu Ali	210 krş.
4	Halim oğlu Mustafa	210 krş.
5	Uzun oğlu Hüseyin	360 krş.
6	Deveci oğlu Halil	360 krş.
7	Ahmet oğlu Mehmet	180 krş.
9	Molla Mehmet oğlu Hasan	120 krş.

10	Yunus oğlu	180 krş.
11	Kara Mustafa oğlu	300 krş.
12	Yunus oğlu Hüseyin	300 krş.
14	Eski oğlu Ahmet	115 krş.
15	İlyas oğlu Hüseyin	120 krş.
16	Kardeş oğlu Hüseyin	180 krş.
17	Kuş/Feş oğlu Hüseyin	160 krş.
18	Ayvaz oğlu Mustafa	150 krş.
19	Kara Ali oğlu Halil	135,5 krş.
20	Ayvaz oğlu Ahmet	120+120 krş.
21	Kara Mustafa oğlu Ali	120 krş.
22	Halim oğlu İbrahim	170 krş.
23	Çulha oğlu Süleyman	180 krş.
24	Hatıp oğlu Osman	...
25	Hüseyin Bey oğlu Hasan	200 krş.
26	Ayvaz oğlu Bekir	210 krş.
27	Akkaş oğlu Mehmet	120 krş.
30	Kirli oğlu Mustafa	120 krş.
33	Çulha oğlu Hüseyin	80 krş.
34	Güdük/Gedik oğlu
35	İlyas oğlu Himmet	
	TOPLAM	4750,5 krş.

Tablo: 13 Köy adına kayıtlı vergi miktarları

1260/1844 yılı virgü-yü mahsusa	Aşar bedeli	
	4776,5 krş	1260/1844 yılı 596,5 krş.

7.Aile Hayatı

Köy ekonomik yapısına dair detaylı bilgileri paylaştıktan sonra sosyal hayatın temeli olan aile yapısından bahsedelim. Nüfus ve temettüat defterlerindeki köy kayıtları köyün aile yapısını değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. Doğrusu sadece erkek nüfusun yer alması daha teferruatlı bilgi almamıza engel olsa da bazı tespitlerde bulunmamıza mani değildir. Daha önce de belirttiğimiz üzere köyde nüfus defterine göre 97, temettüat defterine göre ise 91 erkek nüfus kayıtlıdır. Kadın nüfus ile beraber

toplamda 200 kişilik bir nüfustan söz edebiliriz. Nüfus defterindeki kayıtlı verileri dikkate aldığımızda tek başına kayıtlı hane reisi sayısı 14'dir. Oğul/oğulları ile beraber yaşayan hane sayısı 18'dir. Hanelerin çoğunluğunun çekirdek aile yapısını barındırır. Bu noktada toplam hane sayısının % 77,5'i çekirdek ailedir. Ayrıca kardeşi, oğul ve torunları ile birlikte yaşayan haneler vardır. Detaylı bilgiler aşağıda tabloda yer almaktadır.

Tablo: 14 Köy nüfus defterinde hane reislerinin kayıt şekli

Kayıt Şekli	Sayı
Tek başına kaydedilen hane reisi	14
Oğlu/Oğulları ile kaydedilen	18
Kardeşi ile kaydedilen	7
Oğulları ve torunları ile kaydedilen	1
Oğlu ve torunu ile kaydedilen	1
Oğlu ve torunu ile kaydedilen	1

Köy nüfusundan bahseden kayıtlarda imam ve muhtarlar belirtilmiş, orduda olan 4 köy sakini kaydedilmiştir. Bir kişinin sara hastası kaydı vardır. Köy sakini 20 yaş altı erkek nüfus özenle kaydedilmiştir. Sayımın askerliğe elverişli olanları esasen daha dikkatli kayıt altına almayı amaçladığı açıktır. Özellikle fiziksel özellikler özenle yazılmış, kişileri tanımlamada dikkat edilmiştir. Hane reisinin oğlu olarak 43 erkek nüfus kayıtlıdır. Tek başına kayıtlı 14 hane mevcuttur. Oğul sayısı en fazla 5'tir. Beş ve dört çocuklu hane birer adettir. Üç çocuklu hane 5, iki çocuklu hane 6, bir çocuklu hane 4'tür. Oğul ve torunların bir arada yaşadığı hane sayısı 2'dir. Bir hanede 2 oğul ve 4 torun olup köyün en kalabalık hanesidir. Diğerinde bir oğul bir torun kayıtlıdır. Ayrıca bir kardeş ile kayıtlı 6 hane, 3 kardeş ile kayıtlı bir hane vardır.

Tablo: 15 Nüfus defterine göre erkek çocuk sayısı

Köydeki erkek çocuk sayısı	
Erkek Çocuk Sayısı	Hane Sayısı
5 erkek çocuklu hane	1
4 erkek çocuklu hane	1
3 erkek çocuklu hane	5
2 erkek çocuklu hane	6
1 erkek çocuklu hane	4
Erkek çocuk kaydı olmayan hane	14
Oğul ve torun bir arada	2

Nüfus defteri, köyde yaşayan erkek nüfusun net yaşlarını öğrenme imkânı sunmaktadır. Aşağıda yaş dağılım tablosu incelendiğinde köy genç bir nüfusa sahiptir. Köyde yaşayan erkek nüfusun yarısı 20 yaş altıdır. En yaşlı birey 85 yaşındadır. En küçük yaşta kişiler ise birer yaşında 6 bebek adı kayıtlıdır.

Tablo: 168- 1840 yılı köy nüfusuna kayıtlı erkek nüfusun yaş dağılımı

Köy erkek nüfusun yaş dağılımı		
Yaş Aralığı	Sayısı	Yüzdellik Dilimi
1-5	16	16,50
6-10	21	21,65
11-15	10	10,30
16-20	9	9,27
21-25	12	12,37
26-30	2	2,06
31-35	2	2,06
36-40	7	7,21
41-45	4	4,12
46-50	2	2,06
51-55	1	1,03
56-60	5	5,15
61-65	1	1,03
66-70	2	2,06
71-75	2	2,06
76-80	2	2,06
81-85	1	1,03
Toplam	97	% 99,90

Tabloda görüldüğü gibi, çocuk olarak kabul edebileceğimiz yaş grubu olan 1-10 yaş grubu 37 kişi olup yüzdellik oranı % 38,15'dir. En kalabalık yaş grubudur. 11-20 yaş grubunda 19 kişi, oranı ise % 19,57'dir. 21-30 yaş grubunda kayıtlı kişi 14 (% 14,43), 31-40 yaş grubunda kayıtlı 9 (% 8,27), 41-50 yaş grubunda 6 kişi (% 6,18), 51-60 yaş grubundaki kişi 6 (% 6,18), 61-70 yaş grubundaki kayıtlı kişi 3 (% 3,06), ve 71-80 yaş grubundaki kişi 4 (%4,12), 85 yaşlarındaki 1 hane reisi % 1,03'lük yüzdellik dilime girmektedir.

Sonuç

Makalemizde, günümüz Kütahya Gediz Saruhanlar Köyü hakkında Simav kazası Saruhanlar Karyesi nüfus kayıtları ile köy temettüat defterindeki bilgilerle köy hayatının 19. Yüzyıl sosyo-ekonomik yapısına dair bir çalışma hazırladık. Simav kazası müslim defterinde yer alan kayıtlara göre köyde, 40 hane, 97 erkek nüfus, temettüat defterinde ise 91 erkek nüfus mevcudu kayıtlıdır. Defterde yer almayan kadın nüfus ile beraber toplam 200 nüfuslu bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada % 77,5 oranla ailelerin çoğunluğu çekirdek aile yapısını barındırmaktadır. Oğulları ve torunları ile beraber yaşayanlar daha az görülmektedir. Hiç çocuk kaydı olmayan, sadece hane reisinin adının kayıtlı olduğu hane 14'dür.

Köy erkek nüfusun kayıtlı yaşlarına baktığımızda en yaşlısı 85 yaşında bir kişidir. Yeni doğan bebek kaydı en fazla birey olarak karşımıza çıkar. Köy nüfusunda en fazla yaş grubu 37 kişi ile 10 yaş altıdır. Yüzdeler oranı % 38,14'dür. Ayrıca toplam nüfusun yarıdan fazlası 20 yaş altından oluşmaktadır (69 kişi % 71,13). Bu durum köyün genç bir nüfusa sahip olduğunu göstermesi yanında çocukluk evresinden ergenlik evresine geçen nüfus sayısındaki azlığı gösterir. Ölümünün daha çok çocukluk evresinde olduğuna dair bir işarettir. İncelediğimiz 1831-1870 nüfus yoklama kayıtları bu tezimizi doğrulamaktadır.

Varlık ve vergi kaydının tespiti olan temettüat defterine göre köyde hane kayıtlı vergi yükümlüsü 35 hane reisi bulunmaktadır. Köy geçim kaynaklarına baktığımızda tarım ve hayvancılık önemlidir. Bu anlamda 16 hane ziraat erbabı, 3 hane çulha esnafı, 1 hane kaşıkçılık, 7 hane reisi ırgat olarak kayıtlıdır. Bir kişi Uşak'ta ilim tahsili ile meşguldür. Diğerleri de yetim, yatalak, muhtaç olarak kayıtlıdır. Bazı kimselerin köyü terk edip başka yerlere yerleştikleri kaydı dikkat çekicidir. Hanelerin temel uğraşları dışında 3 hane pulculuktan, 19 hane sepetçilikten, 6 hane ırgatlıktan 1 hane çulhacılıktan dolayı ayrıca gelir kaydı düşülmüştür. Köyde işkolları olarak tarım, hayvancılık, sepetçilik, ırgatlık vardır. Sepetçilik genek bir uğraş alanı olduğunu söylemek mümkündür. Köy sakinlerinin 1845 yılı toplam gelir kaydı 14197 krş.'tur. Toplam vergi tahsisi de 4750,5 krş.'tur.

Günümüzde köyün geçim kaynaklarından birisi gürgen ağacından imal edilen kaşıkçılıktır. Kütahya yöresinde bu işle uğraşan tek köy olmasıyla öne çıkar. Kayıtlarda yer alan sepetçilik işi bugün artık yapılmayan bir meslektir. Ancak bu kayıtlarda bir hane için meslek olarak kaşıkçılık kaydı bugün sürdürülen kaşıkçılığı başlatan kişi olma ihtimali yüksektir. Bu noktada köy temettüat defterinde 9 no'lu hane reisi Molla Mehmet oğlu Hasan'ın mesleği kaşıkçılıktır.

Önemli bir geçim kaynağı çiftçilik olan köy sakinlerinin 1844 yılında tahıl üretimi toplam 21 ton civarındadır. Kayıtlarda Buğday 34 kile, 272 krş., arpa 42,5 kile 258 krş., fasulye ½ kile 4 krş., burçak 1,5 kile 10,5 krş. olarak vergi tahsisi kaydı yazılıdır. Bu doğrultuda köyde toplam hasat 785 kile olup yaklaşık 21 ton civarındadır. Üretim arpa % 54,10, buğday % 43,34 ile öne çıkmaktadır.

Köylünün geçim kaynaklarından önemli bir unsur da hayvanlarıdır. Yük ve binek hayvan varlığı 23 çift öküz, 20 adet merkep ile 3 adet katır kayıtlıdır. Büyükbaş hayvan varlığı toplam 38 adet olup sağmal inek 15, yoz inek 1, buzağı 14, dana 5, düve 3 adet, küçükbaş hayvan varlığı toplam 159 adet olup sağmal keçi 61, yoz keçi 41 ve oğlak 57 adet olarak kayıtlıdır. Yıllık getirisi yani kazancı olan hayvanlar yukarıda tabloda görüldüğü üzere inek ile keçidir. Sağmal inekten 600 krş., sağmal keçilerden 366 krş., yoz keçilerden 41 krş. gelir kaydı düşülmüştür.

Köy sırtını Akdağ'a dayamış, zengin orman kaynaklarına sahiptir. Hayvan varlığının odun taşımacılığı için elverişli olduğu görülür. Kayıtlarda 9 hane için gelir kaydının olmayışı, 6 hane reisinin geçimini ırgat olarak emeği ile sağladığı toplamda 15 hane için varlık kaydının olmadığı dikkat çekicidir. Orta Anadolu köyleri ile mukayese edildiğinde geçim şartlarının ve imkânlarının orta ölçekli olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Gediz-Saruhanlar Köyü Köyü Nüfus Defteri: Hüdavendigar eyaleti Kütahya sancağı Simav kazası müslim nüfus defteri: BOA. NFS. d. 01629. s. 199-200.
- Gediz-Saruhanlar Köyü Köyü Temettüat Defteri: Kütahya Sancağına Tâbi Simav Kazası Kuralarından Saruhanlar Karyesinin Tahrir-i Temettüat Defteri Sene:1261 Numara; 70: BOA. ML. VRD. TMD. d. No: 09206.
- BOA. EV. VKF. 17-45.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 7905.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 7921.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09196.
- BOA. ML. VRD. TMT. d.09203.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09213.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09251.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09255.
- BOA. ML. VRD. TMT. D. 09264.
- MAD. d. 262.
- BOA. TT. D. 3.
- Basılı Eserler
- Adıyeke, N. (2000), “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, OTAM, SAYI 11, 2000, s. 769-825.
- Aydın, Meltem, “Avarız Defterlerine Göre XVII. Yüzyılda Simav’ın İdari ve Nüfusu”, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:17, Bahar 2016, s.141-165.
- Göksal, H. (2013), *19. Yüzyıl Ortalarında Gediz’in Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Gediz Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.
- Gümüşcü, O. (2010), *Tarihi Coğrafya*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Güran, T. (2000), “XIX. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri”, Osmanlı Devletinde Bilgi İstatistik, (H. İnalçık, Ş. Pamuk Der.), Ankara, s. 73-94.
- İnalçık, H. (1996), *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Karal, E. Z. (1943), *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Kütükoğlu, M. S. (1995), “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettüat Defterleri”, *Bellekten*, LIX, s. 395.
- Özkan, Selim Hilmi, “XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye(Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir İnceleme” *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5/3, (2012): 169-182.

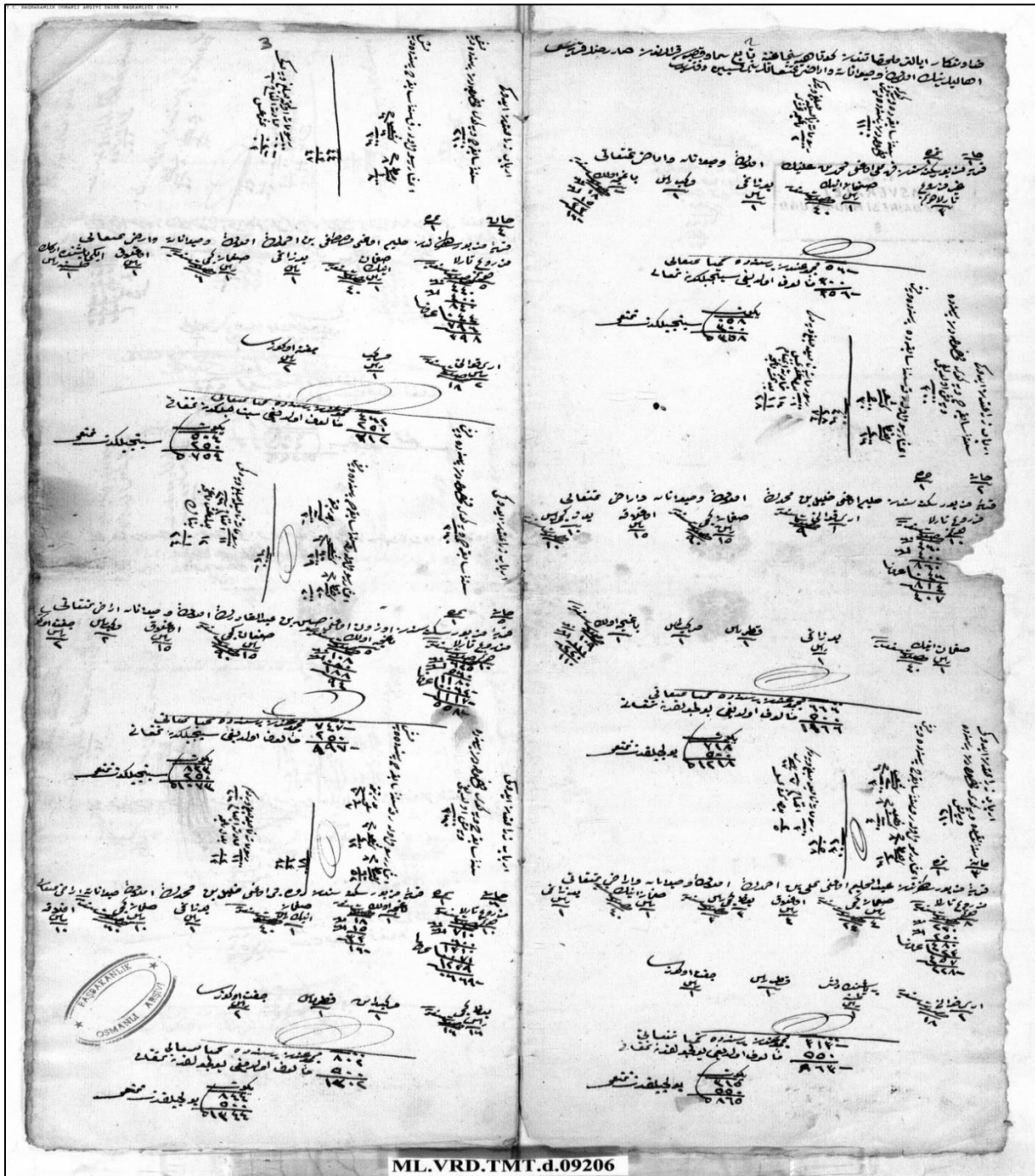

Resim 1: Saruhanlar Köyü sakinleri tarafından günümüzde üretimi devam eden el emeği göz nuru ahşap kaşıklar gürgen ağacından yapılmaktadır. Usta ellerin eseri olan süslemeli ve boyalı ahşap kaşık örnekleri. (Fotoęraf ve kaşıklar köy sakini Mehmet ÖZER-D.1978)

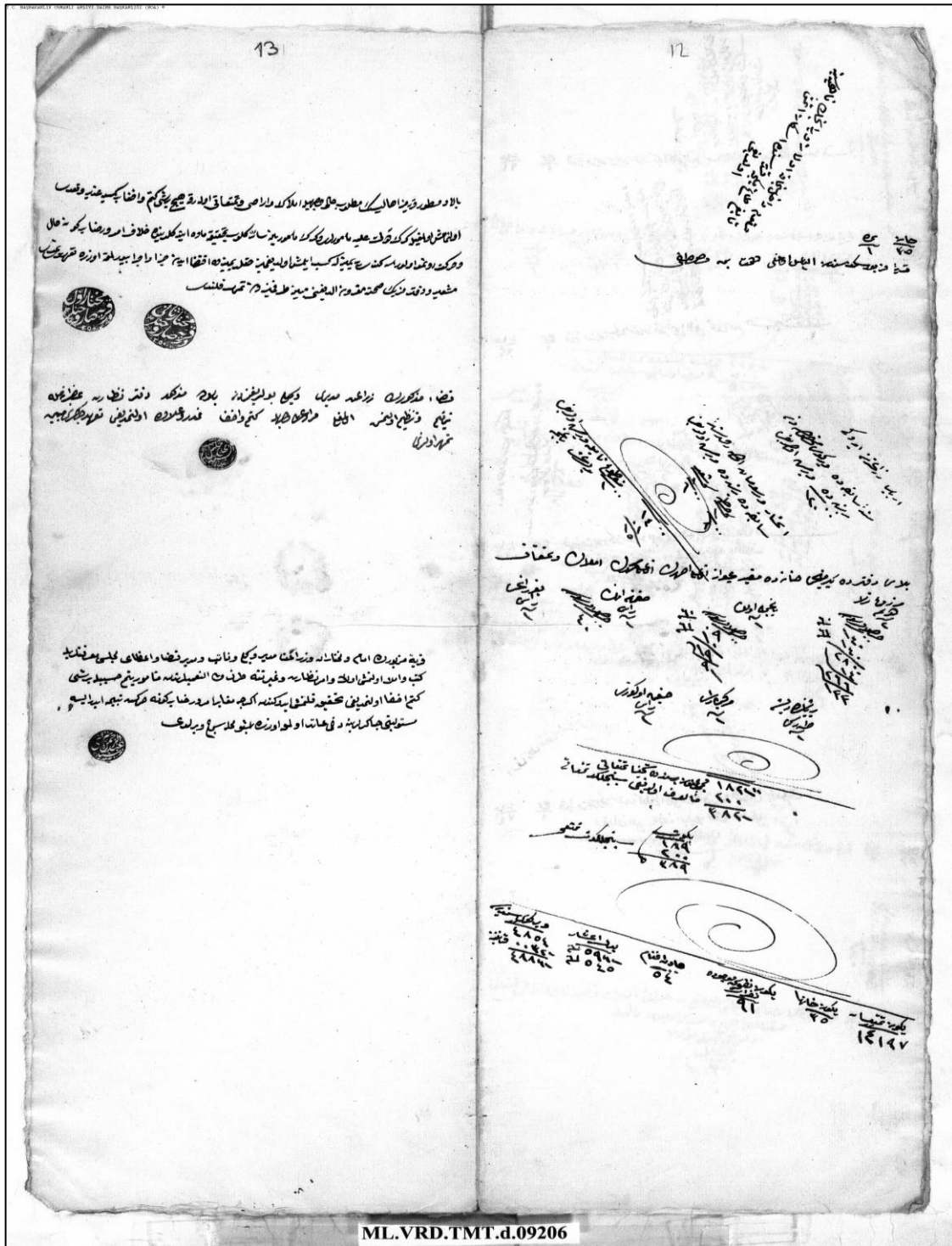
Ek:1 Saruhanlar Köyü lakap-soyadı eşleştirme listesi.

Saruhanlar Köyü			
1934 Soyadı Kanunu			
Köy Soyadı ve Lakaplar Listesi			
Soyadı	Lakabı	Soyadı	Lakabı
Erdem	Abdülhalimoğlu	Zengin	Kara Ali Oğlu
Bircan	Çulha Oğlu	Özkök	Kara Ali Oğlu
Erdoğan	Mestan Oğlu	Ünlü	Kara Ali Oğlu
Yıldırım	Abdülhalim Oğlu	Avseven	Molla Mehmet Oğlu
Kaya	Halim Oğlu	Hazar	Molla Mehmet Oğlu
Aşkın	Ayan Oğlu	Yiğit	Eskici Oğlu
Durmaz	Ayan Oğlu	Şahin	İlyas Oğlu
Ülken	Abdülhalimoğlu	Ceylan	Ciniş Oğlu
İnan	Abdülhalimoğlu	Okuş	Ciniş Oğlu
Yıldız	Abdülhalimoğlu	Baş	Ciniş Oğlu
Cingöz	Abdülhalimoğlu	Arslan	Kara Mustafa Oğlu
Yılmaz	Abdülhalimoğlu	Uğur	Hatıp Oğlu
Sevindik	Ayvaz Oğlu	Yağız	Akkova Oğlu
Akbulut	Ayvaz Oğlu	Çalışkan	Yunus Oğlu
Yavuz	Ayvaz Oğlu	Tetik	Akkaş Oğlu
Yaman	Ayvaz Oğlu	Akbaş	Akkaş Oğlu
Fidan	Ayvaz Oğlu	Ürüm	Hatıp Oğlu
Özer	Ayvaz Oğlu	Bürül	Hatıp Oğlu
Akpınar	Kirli Oğlu	Güler	Hatıp Oğlu
Daşkın	Gök Oğlan Oğlu	Uçar	Deveci Oğlu
Akyol	Gök Oğlan Oğlu	Eyigün	Deveci Oğlu
Uyanık	Gök Oğlan Oğlu	Gültekin	Deveci Oğlu
Candan	Yunus Oğlu	Alkan	Deveci Oğlu
Gönen	Yunus Oğlu	Şimşek	Gedik Oğlu
Doğan	Hasan Oğlu	Demir	Gedik Oğlu
Düzgün	Kara Mustafa Oğlu	Avcı	Uzun Oğlu
Üney	Ahmet Oğlu	Çevik	Uzun Oğlu

Ek 2: Köy temettuat defterinin birinci sayfası.

Ek 3: Köy temettüat defterinin son sayfası.

Ek 4:1840 yılı köy nüfus kayıtlarının bulunduğu ilk sayfa.

